

Η Ελλάδα δεν είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση: Η αρχιτεκτονική της ευρωζώνης, η κατάρρευση των περιφερειακών οικονομιών και οι επιλογές πολιτικής

Ηλίας Κικίλιας
Διευθυντής Ερευνών
Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

«Η κρίση στην Ευρωζώνη και την Ελλάδα και η εμπειρία με τις πολιτικές λιτότητας»
Διεθνές Συνέδριο του Levy Economics Institute του Bard College της Νέας Υόρκης
Αθήνα
8-9 Νοεμβρίου 2013

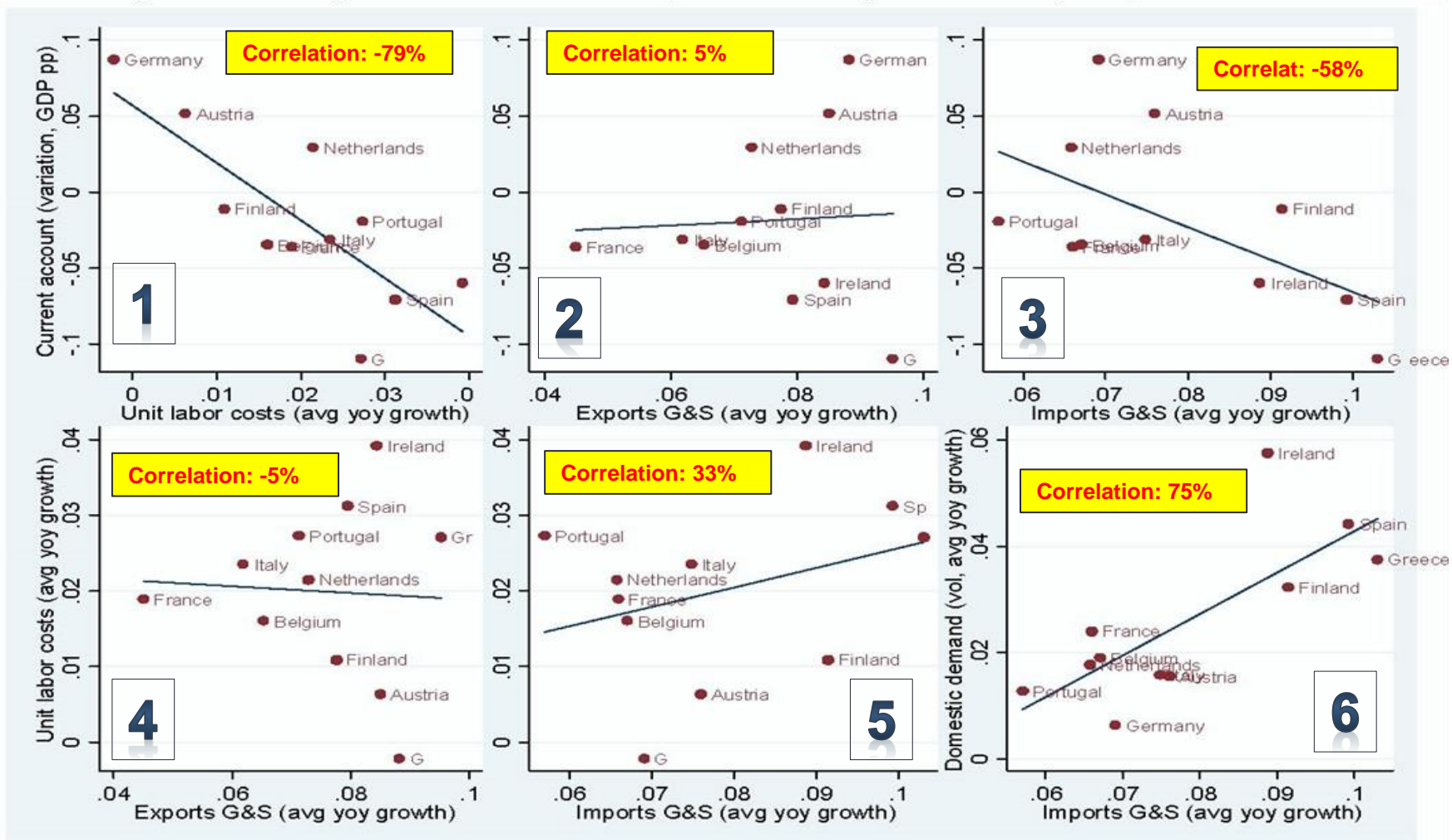
Διάγνωση: η επικρατούσα άποψη

- Η κρίση της Ευρωζώνης οφείλεται στην ταχεία επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας των χωρών της ευρωπαϊκής περιφέρειας την προηγούμενη δεκαετία
- Αυτό οφείλεται στην υπερβολική αύξηση του κόστους εργασίας στις χώρες αυτές, μετά την ένταξή τους στην ευρωζώνη

Θεραπεία: Ανάκτηση της ανταγωνιστικότητας

- Ανάγκη για «διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις,
- Αλλά επειδή αυτές απαιτούν χρόνο, ενώ τα δίδυμα ελλείμματα πρέπει να αντιμετωπιστούν άμεσα, απαιτείται
- **Εσωτερική υποτίμηση**
- Άμεση και μεγάλη μείωση του κόστους εργασίας στις χώρες αυτές
- Στην Ελλάδα, πχ., υποστηρίζεται ότι το προσαρμοσμένο κόστος εργασίας πρέπει να μειωθεί κατά 31% (Sinn, 2012)

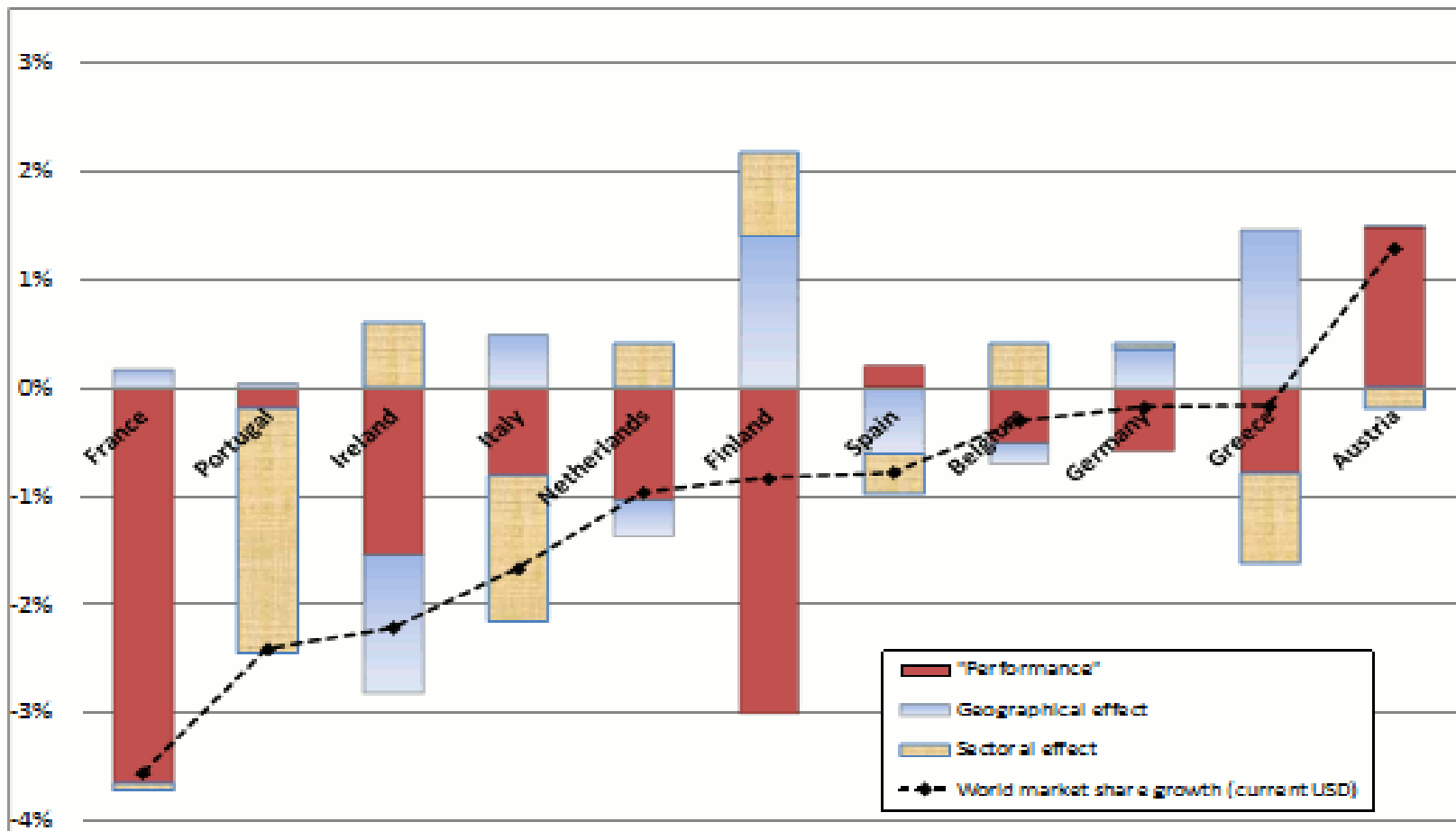
Εξωτερικά ελλείμματα και κόστος εργασίας 1999-2007



Source: Eurostat. Exports and imports in current euros.
Gaulier, G and V Vicard (2012)

Η ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών

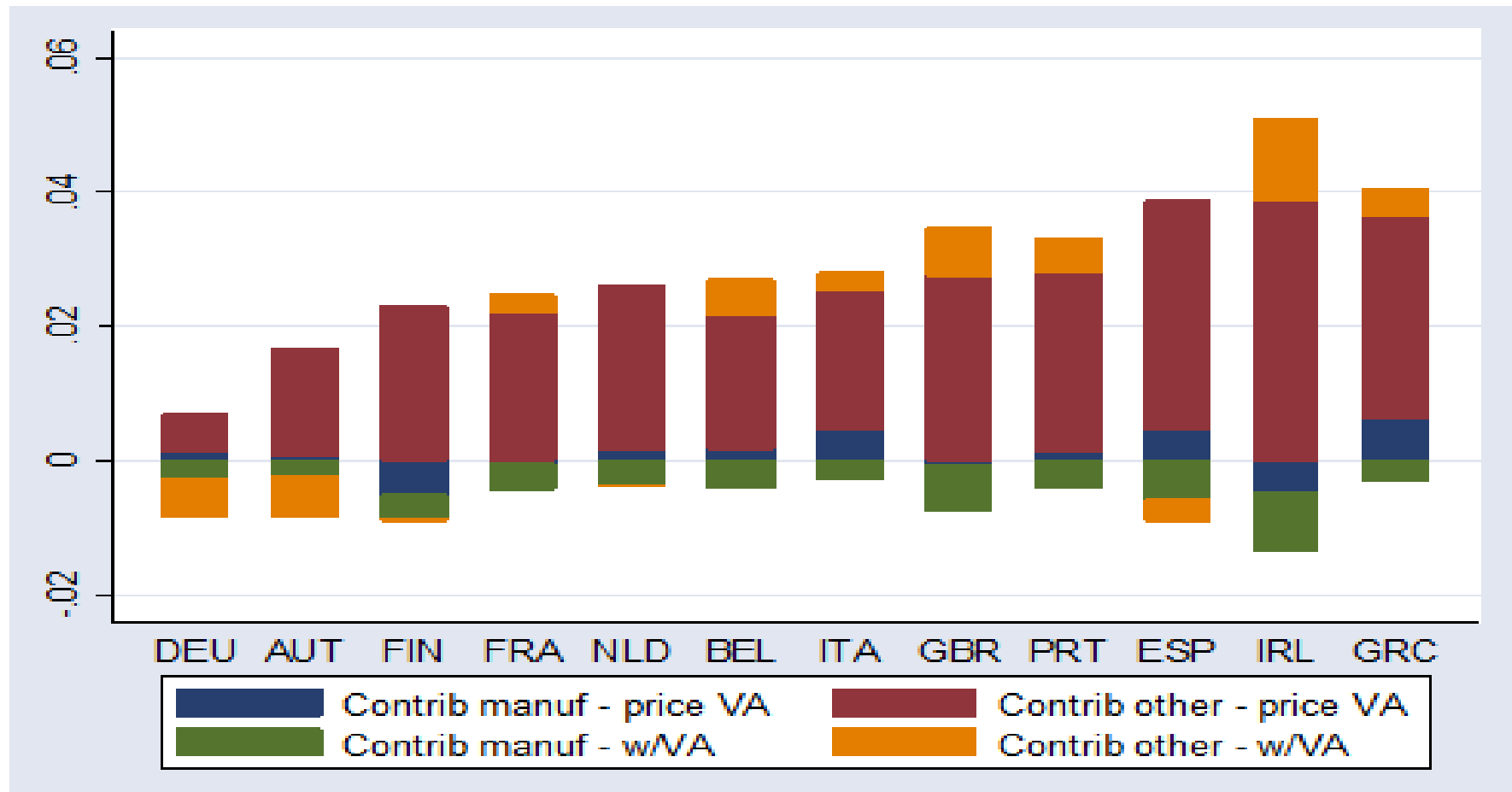
Shift-share analysis of export performance (avg annual growth rate, 1999-2007)



Gaulier, G and V Vicard (2012)

Καλή εξαγωγική επίδοση με αυξανόμενο κόστος εργασίας ?

ULC decomposition: wage/VA and VA (av an gr) 1999-2007



ΣΟΚ ΖΗΤΗΣΗΣ, ΌΧΙ ΣΟΚ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

- Το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης του μοναδιαίου κόστους εργασίας στις περιφερειακές χώρες οφείλεται στις εξελίξεις των τιμών στον εσωτερικό τομέα (μη-εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες) των οικονομιών τους.
- Η επιδείνωση των εξωτερικών ισοζυγίων των περιφερειακών χωρών αντανακλά ένα **demand shock** στους εσωτερικούς τους τομείς και όχι ένα **competitiveness shock** των εξαγωγικών τους τομέων

Συμπέρασμα

- Οι ασυμμετρίες στους εξωτερικούς τομείς των περιφερειακών χωρών της ευρωζώνης οφείλονται στην θεμελιώδη οικονομική ασυμμετρία επί της οποίας δημιουργήθηκε η ΟΝΕ και το ευρώ, τον πλεονασματικό «Βορρά» και τον «ελλειμματικό» Νότο, χωρίς μηχανισμούς αντιμετώπισής της ασυμμετρίας αυτής
- Μισθολογικό dumping πλεονασματικών χωρών
- Τα εμπορικά πλεονάσματα και η νομισματική ενοποίηση οδήγησαν σε μεγάλες εισροές κεφαλαίου στις περιφερειακές χώρες

Συμπέρασμα

- Εκτίναξη της εσωτερικής ζήτησης στις χώρες αυτές
- Εκτίναξη των τιμών στους «εσωτερικούς» τομείς, ταχεία αύξηση των εισαγωγών και αύξηση των μισθών στους «εσωτερικούς» τομείς των οικονομιών
- Η αύξηση αυτή ήταν συνέπεια και όχι αίτιο του "shock" ζήτησης και δεν επηρέασε την ανταγωνιστικότητα του «εξωτερικού» τομέα των περιφερειακών οικονομιών

Συμπέρασμα

- Δομική αποσταθεροποίηση ολόκληρης της ευρωζώνης, με πρώτα θύματα τις αδύναμες χώρες
- Είναι αναμφισβήτητη η αναγκαιότητα του ευρώ, αλλά
- ενός **περισσότερο ευρωπαϊκού ευρώ**, δηλαδή
- με εσωτερικούς μηχανισμούς ανακύκλωσης των πλεονασμάτων και μιας ΟΝΕ όπου η **ανεργία** και η **φτώχεια** θα είναι **ρητοί στόχοι** της **οικονομικής πολιτικής** ισότιμοι με τον πληθωρισμό, το έλλειμμα και το χρέος.

Η Ελληνική εμπειρία

Υποχώρηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας 2000-2009:

- Διεθνείς Οργανισμοί: ULC μ.ο. 19% (ΔΝΤ 9%, ΤτΕ 27%), σχετικές τιμές μ.ο. 19% (17% ΕΕ-Eurostat, 21% ΔΝΤ)
- Πραγματική υποχώρηση: ULC 10%, σχετικές τιμές 7%
- Οφείλεται κατά 70% στην επιδείνωση των όρων ανταλλαγής μεταξύ του διεθνή και του προστατευμένου τομέα και κατά 30% στην ταχύτερη αύξηση τιμών και μισθών του διεθνή τομέα έναντι των εμπορικών του εταίρων και σε μικρότερο βαθμό στην ανατίμηση του ευρώ στα πρώτα χρόνια της κυκλοφορίας του

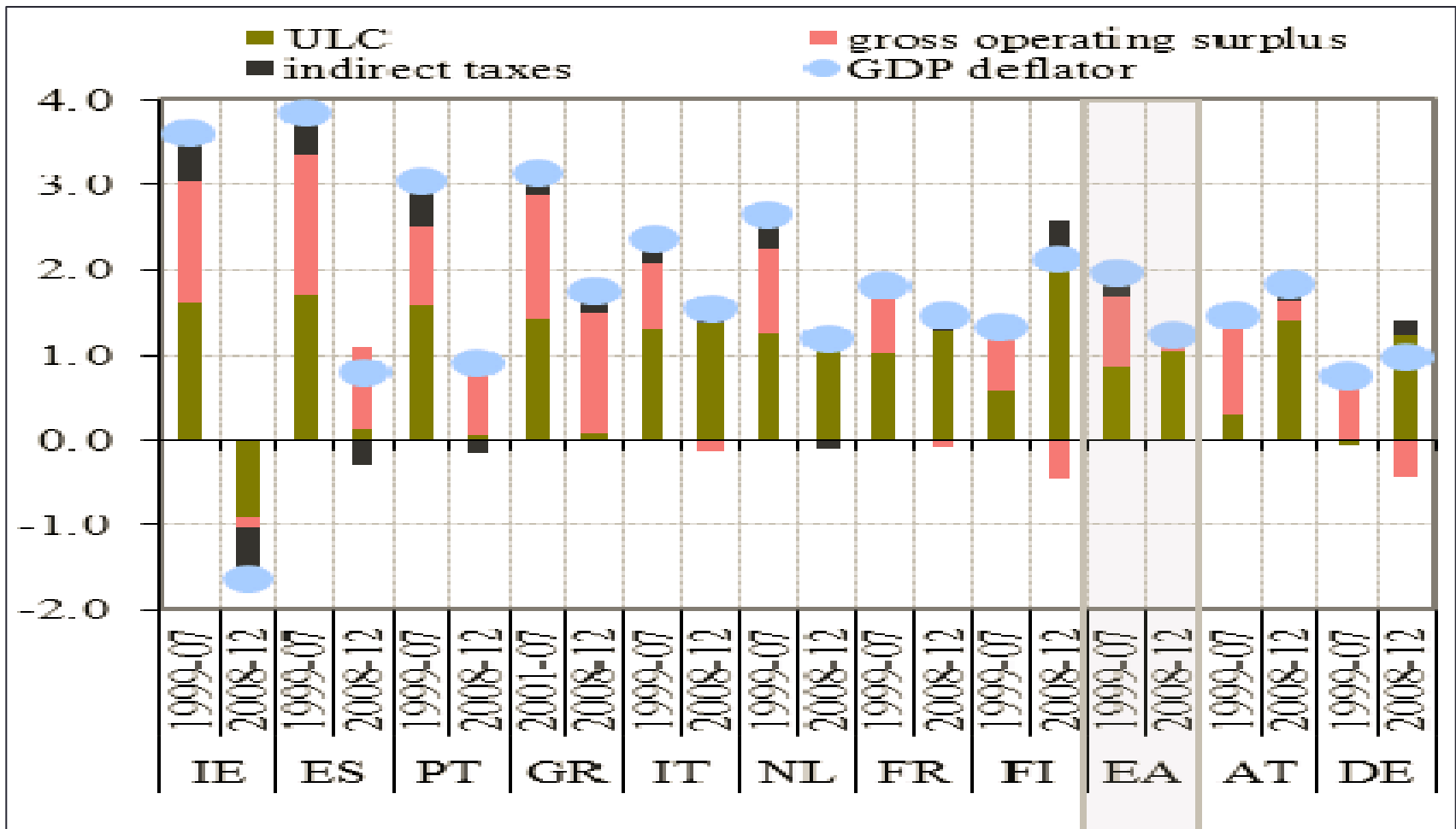
Εσωτερικός τομέας

- Αύξηση ζήτησης, τιμών και μισθών στον εσωτερικό τομέα σε σχέση με τους μισθούς και τις τιμές στον διεθνή εξαγωγικό τομέα
- Δεν οφειλόταν σε μεταβολές της σχετικής παραγωγικότητας
- Λειτουργήσε ως αίτιο μιας εσωτερικής μεταφοράς παραγωγικών πόρων και εγχώριας ζήτησης
- Ταχεία συρρίκνωση του διεθνή τομέα της χώρας και περαιτέρω επιδείνωση του εξωτερικού ελλείμματος
- Αρχική αιτία: άκρατη επέκταση των εσωτερικών ελλειμμάτων και εκτίναξη του εξωτερικού δανεισμού

Διεθνής τομέας

- Αύξηση των τιμών των αγροτικών προϊόντων κατά 30% και των βιομηχανικών προϊόντων κατά 15% έναντι των εμπορικών τους εταίρων μεταξύ του 2000 και του 2009
- Υπηρεσίες (80% του ιδιωτικού τομέα): η απώλεια ανταγωνιστικότητας από το 2000 περιορίστηκε στο 5% σε όρους κόστους εργασίας ενώ παρέμεινε σταθερή σε όρους τιμών
- Γεωργία: αύξηση των επιδοτήσεων της ΕΕ
- Βιομηχανία: ULC +20%, τιμές +24%, περιθώρια κέρδους των εμπορικών εταίρων -16%, τελικό αποτέλεσμα: αύξηση περιθωρίων κέρδους +20%

Ολιγοπωλιακή διάρθρωση



Η Ελλάδα δεν είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση

- Μεγάλες εισροές κεφαλαίου και άκρατη επέκταση των εσωτερικών ελλειμμάτων
- Επιδείνωση της διαρθρωτικής ανισορροπίας μεταξύ διεθνούς και εσωτερικού τομέα
- Ταχεία εσωτερική μεταφορά εγχώριας ζήτησης και παραγωγικών πόρων από κλάδους του διεθνή τομέα σε κλάδους παροχής υπηρεσιών εγχώριας κατανάλωσης του προστατευμένου τομέα = 70% μείωση ανταγωνιστικότητας
- Απασχόληση 2000-9: +12% ή 500 χιλ. εμπόριο, δημόσιος τομέας, κατασκευές, υπηρεσίες εγχώριας κατανάλωσης
- 30% μείωσης αντ/τας: ολιγοπωλιακή διάρθρωση της αγοράς

Η Ελλάδα δεν είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση

- Πραγματική μείωση ανταγωνιστικότητας αφορούσε μόνο το 15% του ιδιωτικού τομέα
- Η γενικευμένη «εσωτερική υποτίμηση» οδήγησε σε μια γενικευμένη κατάρρευση
- Απασχόληση 2009-13: -20%, 900 χιλ. θέσεις, σε όλους τους κλάδους
- Πολιτική ακινησία ως προς τις ουσιαστικές διαρθρωτικές αλλαγές και την ολιγοπωλιακή διάρθρωση της αγοράς
- Οι εργαζόμενοι και η μεσαία τάξη επωμίστηκαν σχεδόν αποκλειστικά το βάρος της προσαρμογής

Πολιτικές

- Στον πυρήνα της οικονομικής κρίσης βρίσκεται η θεμελιώδης ασυμμετρία και η υστέρηση των επενδύσεων έναντι των αποταμιεύσεων για όλες τις περιφερειακές χώρες της ΕΕ
- Είναι αδύνατον να μειωθούν ταυτόχρονα τα δημόσια και εξωτερικά ελλείμματα όλων των περιφερειακών χωρών, εκτός αν οι πλεονασματικές χώρες είτε αυξήσουν τις εισαγωγές τους είτε και μειώσουν τα εμπορικά τους μερίδια
- Η αναιμική δημιουργία απασχόλησης οφείλεται και στην έντονη συμπίεση των μισθών (ντάμπινγκ) που ακολουθούν οι πλεονασματικές χώρες στο πλαίσιο της ευρωζώνης

Πολιτικές

- Η ανεργία και η φτώχεια απαιτείται να καταστούν ρητοί στόχοι της οικονομικής πολιτικής της ΟΝΕ, ισοδύναμοι με τον πληθωρισμό, το έλλειμμα και το χρέος
- Η αναγκαιότητα ενός ευρωπαϊκού ρυθμιστικού μηχανισμού προσαρμογής με στόχο την συγκράτηση των εμπορικών ισοζυγίων σε αποδεκτά επίπεδα και η αναθέρμανση της Γερμανικής οικονομίας, με θεμελιακά στοιχεία:
- Την διασφάλιση κανόνων εξέλιξης των μισθών συμβατών με την αντιμετώπιση της θεμελιώδους ασυμμετρίας, συμπεριλαμβανομένου ενός ευρωπαϊκού πλαισίου διαμόρφωσης των κατώτατων μισθών μέσα από την συνεχή ισχυροποίηση της κοινωνικής διαβούλευσης και των συλλογικών διαπραγματεύσεων
- Την εδραίωση ενός ευρωπαϊκού πλαισίου κοινωνικής προστασίας μέσω της άμεσης χρηματοδότησης επιδομάτων ανεργίας και προγραμμάτων στήριξης και κατάρτισης των ανέργων και της σύστασης μιας Ευρωπαϊκής Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης

Πολιτικές

- Επένδυση σε ένα διαφορετικό μέλλον, ένα νέο συγκριτικό πλεονέκτημα, πρωταρχικά στην παραγωγή περιβαλλοντικών προϊόντων και υπηρεσιών και στον ανταγωνισμό ως προς την οικολογική αποδοτικότητα των παραγωγικών της κλάδων
- Ένα μείζον πρόγραμμα για την κατασκευή ενός πανευρωπαϊκού έξυπνου ενεργειακού δικτύου, με βάση την ηλιακή, αιολική και θαλάσσια ενέργεια της βόρειας και νότιας Μεσογείου
- Στο τομέα αυτό μπορούν να στοχεύσουν τα project-bonds της ΕΤΕ σε συνδυασμό με τα έσοδα από την αναγκαία επιβολή φορολογίας στις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές

Ο κόσμος της εργασίας

- Ο πραγματικός κινητήρας της οικονομικής και κοινωνικής προκοπής είναι ο κόσμος της εργασίας, η μικρή και μεσαία τάξη
- Το μείζον πρόβλημα σήμερα είναι ότι οι εργαζόμενοι και η τεράστια μεσαία τάξη της Ευρώπης δεν έχουν αρκετή αγοραστική δύναμη για να αναπτυχθούν οι επιχειρήσεις και η οικονομία. Σε τελική ανάλυση, είναι η αγοραστική δύναμη των εργαζομένων και της μεσαίας τάξης που δημιουργεί τις δουλειές
- Μπορεί να υπάρξει μια οικονομική πολιτική με κέντρο τον άνθρωπο, μια αξιοπρεπή ζωή για τον εργαζόμενο και την οικογένειά του, ένα σπίτι που μπορείς να το πληρώσεις, μια ασφαλή σύνταξη που σου επιτρέπει να ζεις με αξιοπρέπεια μετά από χρόνια σκληρής δουλειάς, ένα σύστημα υγείας που σε στηρίζει στις δύσκολες ώρες, την βάσιμη ελπίδα ότι τα παιδιά μας θα έχουν δίκαιες ευκαιρίες να ζήσουν καλύτερα αν προσπαθήσουν αρκετά, την προοπτική για πρόοδο και προκοπή στις πιο αδύναμες και φτωχές οικογένειες.